

Výcvik loveckého dravce ve 21. století

Václav Augustin

VÝCVIK LOVECKÉHO DRAVCE VE 21. STOLETÍ

Václav Augustin

Český Těšín 2023

Výcvik loveckého dravce ve 21. století

Václav Augustin

© **Autor** Václav Augustin

© **Fotografie na obálce** Vlastimil Raška

© **Design a sazba** David Dobrovolný

Jazyková korektura Anna Horáková

Tisk Těšínské papírny s.r.o., Lípová 1965, Český Těšín

Vydání první

Všechna práva vyhrazena, žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována, kopírována, přejímána do jiných děl a hromadně šířena bez výslovného souhlasu autora.

www.vaclavaugustin.cz

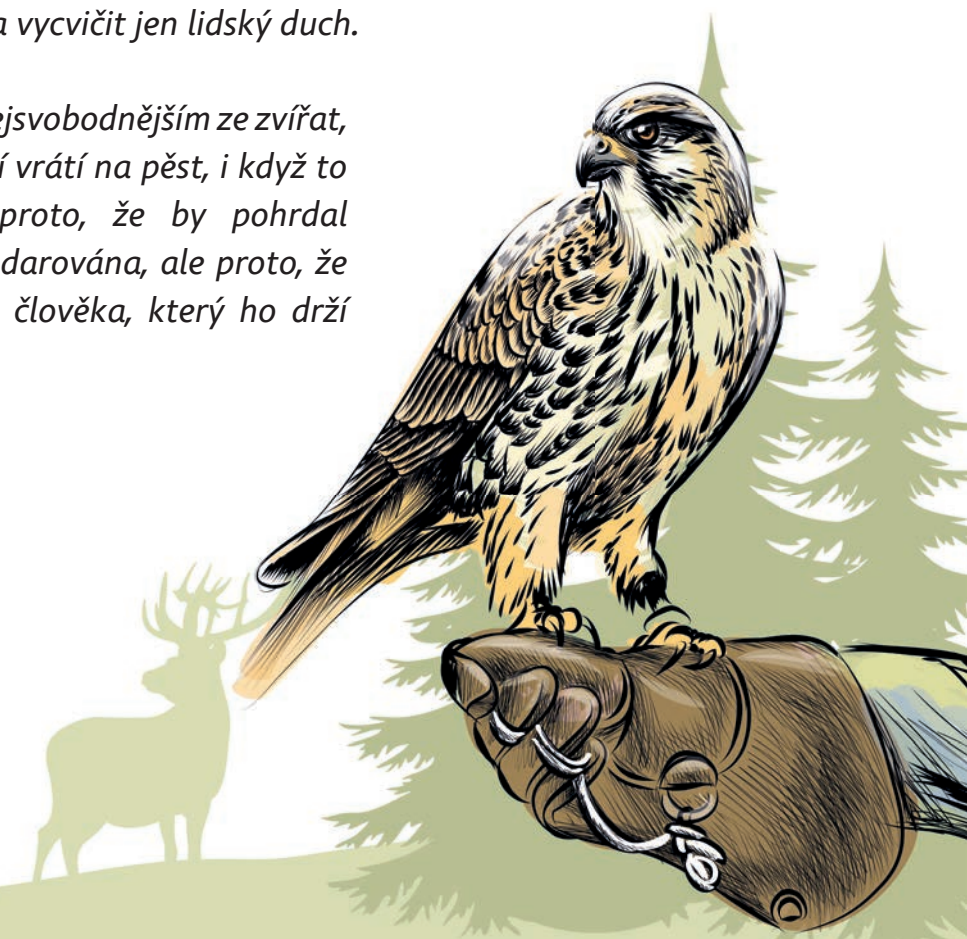
Český Těšín 2023

ISBN 978-80-11-03516-7

Sokolnictví by mělo být povýšeno na umění, protože je to jediný oduševnělý způsob lovu, který svou povahou patří ke skutečnému umění. Lidé mohou čtyřnohého tvora ovládat násilím a jinými prostředky, zato ptáka, který krouží vysoko ve vzduchu, může zajmout a vycvičit jen lidský duch.

Je to vítězství lidského ducha nad nejsvobodnějším ze zvířat, nad dravcem, který se po vypuštění vrátí na pěst, i když to odporuje jeho přirozenosti, ne proto, že by pohrdal svobodou, která mu byla zdánlivě darována, ale proto, že se vrátit musí, přinucen myšlením člověka, který ho drží neviditelným poutem.

Obsah

01	Obsah	7
02	Věnování	8
03	Předmluva	15
04	Úvod	16
05	Něco o sokolnictví	18
06	Sokolnictví v dnešní době	20
07	Základ sokolnického výcviku	23
08	Společné etapy výcviku dravců	24
09	Onášení loveckého dravce	28
10	Sokolnická výbava	34
11	Můj výcvik Jestřába lesního	36
12	Potrava mých jestřábů – dravců	54
13	Návod na rozlétání dravce nízkého letu	58
14	Výcvik dravců vysokého letu	80
15	Můj jelen k šedesátinám	104
16	Sokolnictví a lov do budoucna?	124
17	Nejpoužívanější sokolnické výrazy	130
	Anatomie dravce	133
18	Péče o dravce	134
19	Etika sokolnictví a zacházení s úlovkem	138
20	Pár slov na závěr	142
21	Zazvonil zvonec	162
22	Autoři fotografií a seznam použité literatury	164

Věnování

Je dost lidí a lidiček, bez kterých si svůj obyčejný život nedovedu vůbec představit, a které mám moc rád, i když jim to třeba nedokážu, ve shonu a úprku života této podivné doby, najevo dát. Hlavně všem mým vnoučatům, Matyášovi, Nelince, Anetce, Emičce, Dominikovi, Aničce a dalším, která se teprve narodí, svým dcerám a jejich rodinám, celé naší rodině a spoustě dalším blízkým známým a dobrým lidem, těm všem a snad i pár kamarádům, kteří mi zůstali nebo se již toulají po věčných loveckých stezkách, a kamarádovi Mirovi Voštenákovi, který se právě se zubatou pere, drž se kamaráde, a těm kdo si tuto moji knihu zakoupí a přečtou, všem těm bych chtěl tuto svou knihu a krásnou vzpomínku věnovat.

Předmluva

Roky plynou jako voda v oudoleňských a ranských potůčcích a potocích. Ještě rychleji ubíhá život člověka, obzvláště, žije-li trochu aktivně a má spoustu zálib. Myslivost a sokolnictví jsou opravdu koníčky hodně náročné na čas a den v jejich objetí či zjetí uteče, než stačíš mrknout. Jak stárnu, zjišťuji, jak hodně věcí, které člověk v životě dělá a má dojem, že musí dělat, je nicotných, pomíjivých a zbytečných.

Navzdory tomu všemu je život hrozně krásný, jedinečný, ale i hrozně krátký, a když máš koníčka, který tě uspokojuje a naplňuje, a máš pro koho a co žít, tak i úžasný. Proto jsem šťastný, že žiji a že jsem mohl napsat tuto další knihu o svých zálibách, které mě uspokojují a naplňují. V jejich objetí tak alespoň na čas relaxuji, žiji a díky nim spadne všechno, co bolí v těle i na duši.

Úvod

Až já, až my, kteří dnes procházíme kouty naší Vysočiny, rodné vesnice Oudoleně a Raneckými lesy, nebudeme, přijdou naše děti a jejich děti a další... Necht' jim tyto řádky připomenou nás, ale hlavně to, že prostředí, v němž žijeme, má své zákony, své odvěké vztahy a vazby, a jelikož a jistě tyto zákony člověk mění, nesmí tak činit násilím a nerozumně.

I člověk, byť stojí na vrcholu, je jen článkem vesmírného dění, v němž má vše své přesné místo. Lidská společnost, stejně jako zvířecí svět, říše rostlinná a nerostná. Chce-li člověk žít a přežít, musí žít příroda i les. Je naší osobní i svatou povinností toto zachovat, jako nejcennější kulturní památku a nezbytný statek generacím budoucím.

Sokolnictví je tradice, zkušenost, fenomén starý jako lidstvo samo. Jedná se o jeden z nejstarších a nejpřirozenějších způsobů lovu, který je dodnes provozován nadšenci sokolnictví, uznáván a obdivován nejen v Evropě, ale téměř na celém světě. Sokolnictví pochopitelně procházelo určitým vývojem a stupněm rozmachu, což se bude dít i nadále. Za výstižnou lze považovat starou definici, kterou definoval sokolnictví Ferdinand II. Říká, že sokolnictví je přirozený způsob lovu, při kterém jsou využívány přirozené vlastnosti, dovednosti a zbraně cvičeného dravce.

Dle mého názoru ke vzniku sokolnictví vedlo několik důvodů a příčin. Jedna z hlavních byla určitě touha a možnost získání úlovku-potravy. Dále lovecký pud člověka a touha ovládat nezkrotného, nespoutaného, divokého dravce. Byla to výsada a kratochvíle bohatých a mocných, hravost a hrdost člověka zkrotit a připoutat neviditelným poutem divokého dravce k sobě. Jistě jsem ale všechny příčiny neobsáhl a nevyjmenoval a ani nemohl všechny popsat. Sokolnictví je vlastnost lidstva uchovat kulturní zvyky, tradice a způsob života, protože jedině tak si může dnešní člověk uvědomit, odkud pochází a jakým vývojem prošel. Rozhodně zastávám názor, že sokolnictví je potřeba zachovat, udržovat, dále rozvíjet a zabývat se jím, protože je to svým způsobem kulturní tradice, památka a odkaz předků. Nejdůležitějším výstupem celosvětové konference Asociace pro sokolnictví a ochranu dravých ptáků v hlavním městě Spojených arabských emirátů v roce 2005 bylo stanovení cíle: přijetí arabského sokolnictví jako světového kulturního dědictví lidstva organizací UNESCO. Rok poté, a to na konferenci v Praze a Opočně, byl tento cíl rozšířen na požadavek přijetí také evropského sokolnictví. Bylo mi jasné, ať již tato záležitost dopadne jakkoliv, rozhodně by bylo barbarstvím, kdyby tento způsob lovu nebylo možno v dalších letech, desetiletích a tisíciletích provozovat. Což by se mohlo (při dnešním stavu legislativy a možnosti vyjadřování se k tomuto problému ze strany různých odborně nezásvěcených skupin lidí

a řízení se heslem „chránit a zakazovat úplně vše a za každou cenu“), klidně stát. Na toto dění okolo sokolnictví navázal nejprve v roce 2007 a pak v roce 2009 Sokolnický festival ENGLEFIELD, který potvrdil svoji jedinečnost účastí 52 zemí světa. Jednalo o největší sokolnickou akci v historii sokolnictví. Snad to byl jasný signál, odkaz, přání a povinnost sokolnictví zachovat a opravdu uznat jako kulturní dědictví a památku organizací UNESCO.

A to se opravdu povedlo. Dne 16. listopadu 2010 bylo v africkém Nairobi uznáno a schváleno České SOKOLNICTVÍ jako kulturní památka UNESCO, jako živoucí dědictví lidstva.

Je daleko náročnější než dříve, a to hned z několika důvodů. Po změně legislativy, díky níž se stalo jedním z možných způsobů lovu zvěře, byl v roce 1967 založen Klub sokolníků. Bylo to v době, kdy se z naší přírody, hlavně v důsledku používání nevhodných a tvrdých pesticidů, začaly vytrácet některé druhy našich dravců. I kvůli této skutečnosti novodobé sokolnictví nezahrnuje pouze výcvik dravců a lov s nimi. Obsahuje také výrazné prvky ochrany, odchovu a vypouštění ohrožených druhů dravců a sov, v případě potřeby, zpět do přírody. Vzhledem k nedostupnosti získání dravců k sokolnickým účelům z přírody byly propracovány metody odchovu mláďat v zajetí tak, že tyto druhy dnes sokolníci odchovávají naprosto běžně. Dlouhodobá úspěšnost odchovů zajišťuje ročně několik stovek odchovaných mláďat. Tím je nejenom pokryta potřeba dravců pro sokolnický výcvik a lov či pro obměnu chovných jedinců, ale rovněž část těchto odchovaných mláďat může být za účelem obnovy a podpory přirozených populací vypuštěna do přírody. Tato skutečnost je však velmi málo známá, málo prezentovaná oproti sebemenším prohřeškům někoho ze sokolníků. Tyto jsou v médiích důsledně přetřásány. Na rozdíl od nedávné minulosti přibyla pod pojem sokolnictví řada dalších činností, které rozvíjejí a zkvalitňují tuto část myslivosti. Vedle každodenního zvládnutí praktických věcí, jako držení dravců, odchovu mláďat, jejich výcviku a lovu včetně řešení problematiky výživy a zdraví dravců, musí současný sokolník disponovat značnými teoretickými vědomostmi potřebnými k vyřizování nezbytné a nutné sokolnické agendy. Někdy to vypadá, že se naše praktické sokolnictví ztratí v hromadách nejrůznějších dokladů vyžadovaných orgány státní správy a různých jiných institucí. Jako by nestačilo, že každý člen Klubu sokolníků musel nejdříve úspěšně složit zkoušku z myslivosti. Následně i zkoušku sokolnickou a k lovu s dravcem musí mít kromě loveckého lístku členství v ČMMJ i povolení na loveckého dravce a jeho evidenční kartu. Dále podle zákona na ochranu zvířat proti týrání musí být k držení dravců schválený řád a další řád musí

být zpracován a schválen v případě, že sokolník chce své dravce předvádět na ukázkách či výstavách. Špatný a nešťastný je však přijatý zákon o ochraně přírody a krajiny a zákon o ochraně rostlin a obchodování s nimi. Každý sokolnický dravec, i naprosto běžný druh (jako je jestřáb, krahujec, káně či poštolka), musí totiž mít buď osvědčení o vzetí do evidence, nebo registrační list, respektive „Výjimku z ochranných podmínek živočichů k držení, obchodování a chovu“. Aby bylo možno dravce držet, musí mít také výjimku ze zákazu obchodních činností, tak zvaný CITES. Vše je pochopitelně v lidech, a tak naštěstí tam, kde jsou úředníci normální a vstřícní, takoví, jací mají být, sokolník splní zákonem dané povinnosti a potřebný doklad obdrží včas.

Právě včasnost je velice důležitá. Vždyť dravci dospívají velice rychle, a jestliže dané povolení nedostane sokolník včas, může se stát, že celá lovecká sezóna je pryč. S výcvikem jestřába je potřeba začít nejlépe ve třiceti až čtyřiceti dnech stáří mláděte, a to je na vyřízení potřebných dokladů a testů DNA opravdu šibeniční termín. Takže to je jedna z příčin náročnosti dnešního sokolnictví oproti letům nedávno minulým.

Další, náročnější veličinou je čas sokolníka na výcvik svého dravce. Ty tam jsou doby, kdy většina nás sokolníků měla pracovní dobu 8,5 hodiny. Dnes spousta z nás pracuje deset a více hodin denně, do zaměstnání či za prací se dojíždí na větší vzdálenosti, spousta sokolníků podniká a má různé jiné problémy, které tato doba sebou nese. Tím má pochopitelně na výcvik dravce relativně daleko méně času, jenže dobře vycvičit dravce, třeba jestřába, v nějakém mini výcviku nelze. Prostě výcvik vyžaduje přiměřeně stejnou dobu jako dříve a tím musí sokolník ukrojit čas na tento výcvik na úkor něčeho jiného. Většinou se tak děje na úkor rodiny, o čemž by mohly manželky sokolníků vykládat.

Sokolnictví je opravdu životní styl, kdy sokolník podřizuje veškerý svůj volný čas, denní program, celý svůj život, den po dni, výcviku a bytí se svými dravci. A ač se zdá, že jeho svěřenci jsou v jeho zajetí, řekl bych spíš v jeho objetí, tak on sám je opravdu v zajetí sokolnictví. Výcvik více dravců, odchov mláďat dravců, každodenní odborná péče a zvládnutí všeho ostatního, což obnáší tento koníček, je doslova a do písmene zodpovědná řehole a zároveň silná záliba, koníček, prožitek, či povinnost, která mě uspokojuje, naplňuje a zároveň žene dál a dává chuť žít a někdy nedává spát. To pak spadne vše, co bolí na těle i na duši.

Sokolnictví by mělo být povýšeno na umění, protože je to jediný oduševnělý způsob lovu, který svou povahou patří ke skutečnému umění. Lidé mohou čtyřnohého tvora ovládat násilím a jinými prostředky, zato ptáka, který krouží vysoko ve vzduchu, může zajmout a vycvičit jen lidský duch. Je to vítězství lidského ducha nad nejsvobodnějším ze zvířat, nad dravcem, který se po vypuštění vrátí na pěst, i když to odporuje jeho přirozenosti, ne proto, že by pohrdal svobodou, která mu byla zdánlivě darována, ale proto, že se vrátit musí, přinucen myšlením člověka, který ho drží neviditelným poutem.

Tvoří jej využití potravního reflexu dravce. Spočívá v ovládnutí dravce podmíněnými reflexy, využívajícími jeho potřeby potravy a jeho snahy získat ji s nejmenší námahou. Vytváření reflexů, které jsou v protikladu k instinktivnímu chování, naráží na odpor, jehož síla záleží na tom, v jaké míře je pro existenci v přírodě instinktivní chování nepostradatelné. Dravec je v zajetí zbaven možnosti odletět – vyráží z posedu i ze sokolnickovy ruky stále znovu a není schopen se s touto skutečností smířit.

Základním principem myšlení sokolníka a východiskem jeho chování k dravci po celou dobu jeho výcviku by měl být návyk „zpětné vazby“, tj. získávání, hodnocení a využívání informací o příčinách chování ptáka vždy, když se u něho setká s překvapující reakcí nebo naopak nereagováním na výcvikový podnět: intenzita podnětu mohla být slabá, nebo se setkala s instinktivním odporem. Reakci dravce mohla ovlivnit okamžitá fyzická nebo psychická kondice, do výcvikové „hry“ mohly rušivě vstoupit vedlejší podněty, sokolník mohl udělat při výcviku chybu a tím vyvolat onu zvláštní

reakci. Teprve z poznání a ověření příčin může vzejít kvalitní řešení. Po odstranění příčin nezdarů a vyvarování se chyb pak může vzniknout lepší varianta výcviku.

Metodické zásady výcviku:

1. Nejprve stanovit výcvikové etapy a jejich cíle.
2. Dodržovat systematičnost výcviku – postup od jednoduchého k složitějšímu.
3. Respektovat zásadu výcvikové návaznosti – před každým postupem vpřed se ujistit, že bylo dosaženo cíle předchozí etapy.
4. Postupovat přiměřenou rychlostí – přihlídnout k možnostem dravce – vycházet z dosahování etapových cílů, rychlost postupu nesmí ovlivňovat sokolnickovo přání, ale jediné dravcova úspěšnost ve výcviku.
5. Důslednost je nezbytným základním principem – každá výjimka narušuje výcvik.

Výcvik všech dravců v prvních dvou etapách – ochočování a onašení – probíhá obdobně. Sokolník však musí přihlídnout k odchylkám v přizpůsobivosti konkrétního dravčího jedince a jejich příčinám, jimiž mohou být: druh dravce, jeho pohlaví, věk, v němž se dostal do rukou člověka, dosavadní zkušenosti s lidmi, individuální povahové rysy. Konečný cíl výcviku průběh těchto etap podstatně nemění.

Dnes lze získat veškeré druhy dravců pouze od chovatele, popis o vybrání z hnízda používám pouze kvůli autentičnosti, popisu stáří a sokolnické mluvy.

Jestřáb lesní se řadí s krahujcem obecným mezi dravce nízkého letu, oba druhy vynikají velmi obratným, nízko vedeným útočným letem. Pakliže splňuješ veškeré uvedené požadavky: máš složenou mysliveckou a sokolnickou zkoušku, jsi členem KS ČMMJ a máš potřebné povolení k vybrání a držení jestřába lesního vydané Krajským úřadem, odborem životního prostředí, který je jediný kompetentní k tomuto úkonu, a víš o hnízdě, ze kterého máš povoleno mládě vybrat, což je v termínu od 1. do 30. 6. běžného roku, tak máš skoro vyhráno. V dnešním sokolnictví mají stále oba druhy velké uplatnění, co se lovu týče, ale oba druhy v rukou sokolníků vidíme čím dál méně, hlavně z důvodu nedostupnosti povolení je vybrat a získat. Postup výcviku u obou těchto dravců je skoro stejný. Rozsah trvání celého měsíce k vybrání mláděte je způsoben nadmořskou výškou, lokalitou v ní, stářím hnízdícího páru, délkou a intenzitou zimního období, množstvím kořisti v dané lokalitě, intenzitou slunečního svitu a dalšími známými či neznámými skutečnostmi a vlivy.

Podle způsobu získání a podle stáří se jestřábi nazývají a označují jako: hnízdoši – mláďata získaná vybráním z hnízda do stáří zhruba 28 dnů, dále haluzníci – starší a vyspělejší mláďata vybraná z hnízda v době, kdy již stojí na hnízdě či větvích v těsné blízkosti hnízda, divoši – mladí dravci chycení v přírodě do konce roku, kdy se

narodili, a hagardi – mladí dravci chycení v přírodě v následném roce po vylétnutí z hnízda až do úplného přepelichání do šatu starých. V tomto období, od již uvedeného data 1.– 30. 6. kalendářního roku, jsou mláďata jestřábů lesních na hnízdě ve stáří 14 – 30 dnů. Mohu-li ti poradit, vezmi si mládě haluzníka 28–38 dní staré. To je již skoro celé dopeřené, většinou stojící na okraji hnízda, má plně dorostlé chvaty a dotvořenou kostru.

Když se dostaneš na hnízdo a mláďata ještě nejsou v tomto stádiu, počkej a načasuj výběr do správného stáří, dle záměru výcviku a pohlaví. Stáří 28–38 dní ti doporučuji v případě, kdy si chceš vybrat a vycvičit samici jestřába lesního. Jestliže chceš samce jestřába lesního, je lepší ho vzít o týden dříve. Samci jsou samostatnější, impulzivnější, a když je vybereš ve stejném stáří jako samici, musíš jim věnovat daleko více času. Pochopitelně záleží na každém jedinci, a to i u samice. Každý jedinec jestřába je povahově trochu jiný. A ne každý sokolník je schopen každého jedince jestřába dobře vycvičit. Vše je o zkušenostech, trpělivosti a čase, který můžeš, a hlavně chceš výcviku svého jestřába věnovat. Budeš-li chtít do budoucna použít samce-terčka k chovu, je opravdu lepší si ho vzít už jako čtrnáctidenního. To v případě, že budeš chtít inseminovat a odebírat ho. Naopak kdybys ho chtěl k chovu do komory, do páru k samici, pak ho vyber až ve stáří haluzníka. A pro sokolnický výcvik a lov je ideální stáří tři týdnů. Tolik o samci jestřába, o terčkovi.

Můžeš-li si vybrat jestřába z několika mláďat na hnízdě či čirou náhodou z několika hnízd, vyber si vždy jestřába prvorozeného, nejvíce nažraného, dravého. Dnes už můžeš pochopitelně vybírat pouze u chovatele ve voliére.

Nyní dávej dobrý pozor a buď opatrný při veškerém kontaktu s mláďaty, ať již na hnízdě, či zejména při spouštění mláděte z hnízda, **převozu domů od chovatele** i při další manipulaci. Je třeba počítat s velkou choulostivostí rostoucích, bohatě prokrvených či dosychajících per. Také drápy jsou dosud křehké, mohlo by snadno

dojít ke zlomení či utržení. Drží-li se mladý dravec pevně podkladu hnízda, nesmíme ho od něj násilím odtrhnout, ale pěkně pomalu mu odhákneme jednotlivé drápy a teprve pak ho prohlížíme. Vylomení drápu, jako každé jiné poranění, snižuje trvale loveckou použitelnost dravce. Nyní si tuto chvíli vychutnej, když máš tu možnost si mládě vybrat, tak nespěchej. Vždyť právě v tomto okamžiku ses stal nebo se právě stáváš součástí, cvičitelem, přítelem a partnerem jestřába lesního. Porovnej délku, ale hlavně sílu stojáku, pařátů, velikost nosních otvorů, nepoškození chvatů a drápů, věnuj pozornost celkovému zdravotnímu stavu a dobré kondici dravce. Dobře prohlédni ústní dutinu, musí být čistá. V žádném případě nezanedbej ani sílu svého citu – „instinktu“ a smyslu pro krásu. Jestřáb, který v tomto stáří na hnízdě potravu dravě netrhá a nežere, jak říkáme, „na plné vole“, nebude mít chuť důsledně a rád létat, lovit, anebo sledovat tebe a tvoji rukavici, na které musí být zprvu nabízena dostatečně velká a lákavá odměna. Nebude k sokolnickým a loveckým účelům ten pravý. Proto budou-li na hnízdě dvě stejně silná, krásná mláďata a nebudeš se moct rozhodnout, ale jedno bude mít nacpané vole a druhé ne, upřednostni to nacpané. Vybral sis a dal jsi svému jestřábovi jméno, mělo by být krátké, zvučné a pro tebe dobře vyslovitelné. U mě vždy Bára. Nyní dávej pozor a buď opatrný při ukládání mláděte do vaku a jeho spouštění

na zem, jak jsem již podotkl, aby nedošlo k utržení drápu, poškození per, tubusů per, poranění křídel či přetržení provazu u spouštěného vaku s mládětem. Dnes už kupuješ u chovatele mládě z komory, takže máš s sebou přepravní bednu, či ho vezeš na rukavici. Než dovezeš toto mládě domů, měj pro něj již připravené náhradní hnízdo. Mně osobně se osvědčilo dřevěné „krmítko“ o rozměrech zhruba 0,75 x 0,75 x 0,75 m.

Náležitě vysoké je z důvodu, že při předkládání většího kusu potravy (zajíc, hnědý králík, posečené srnče, hlava ze srnčího, hlava z vysoké) a jejího trhání nesmí dojít ke kontaktu hlavy dravce se střechem tohoto umělého hnízda. Střechu doporučuji, protože v případě prudkého deště či ostrého slunečního svitu je mládě náležitě chráněno. V přírodě tuto ochranou funkci dokáže zabezpečit dospělý jestřáb se svými roztaženými křídly či větve stromu nad hnízdem, no a na umělém hnízdě střecha. Podlaha hnízda je zhruba ve výši 1–1,20 m nad zemí, nejvíce však v úrovni prsou sokolníka to, aby bylo na vyložené dno umělého hnízda dobře vidět. Hnízdo, v mém případě ve tvaru krmítka, je upevněné na jednom či dvou dřevěných kůlech, které jsou dostatečně zaraženy do země, nebo umístěno a dobře připevněno přímo na ovocném či jiném stromě na zahradě. Krmítko je k těmto kůlům – stojkám – náležitě pevně připevněno, nejlépe přišroubováno dostatečně dlouhými vruty

přes dno krmítka, aby byla zajištěna potřebná stabilita a pevnost ukotvení hnízda, aby nedošlo k jeho vyvrácení či pádu. K upevnění hnízda ke stromu použijí dostatečně dlouhé a silné fašety. Dno je vystláno čerstvými zelenými větvemi smrku, borovice nebo jiného jehličnanu, podobně jako se tomu děje na hnízdě vlastním. Já osobně upřednostňuji husté tvrdé větvičky smrku. Vybral-li sis dle mého doporučení haluzníka, který již při umístění do krmítka stojí stejně jako na hnízdě, nasaď mu poutka ihned nebo během jednoho až dvou dní. Tak zvané jej obuj, dej alespoň jednu rolničku a nech ho volně na hnízdě až do doby, než začne (nebo se o to bude snažit) samo seskakovat a hnízdní plošinu opustí. Po celou dobu, kdy mládě setrvává na hnízdě, mu předkládej co největší potravu – budoucí kořist, jak již jsem uvedl – hnědého králíka, sraženého zajíce, poražené nebo posečené srnče nebo alespoň hlavu ze srnčího nebo klidně ze zvěře vysoké. Pamatuj: čím větší kořist na krmítku, u oblouku, u prolétávačky, tím lehčí navedení na větší kořist při lovu, což je u jestřába zajíc. Co chceš s jestřábem lovit, na tom musíš krmit. Vždy když dáváš mláděti potravu, když ho budeš brát na ruku, když ho budeš učit přiletům, vždy když budeš nastavovat ruku v rukavici, vždy mu říkej jménem. Vždy mu ukazuj a nastavuj rukavici, vždy mu na rukavici ukazuj lákavý kousek potravy a vždy na něj ještě svým stále stejným způsobem zapíšeš. Tyto čtyři podněty si bude jestřáb ukládat do svého podvědomí, bude je spojovat s příjemným prožitkem krmení a bude na všechny tyto čtyři podněty i jednotlivě reagovat. Bude vědět, že ho čeká něco příjemného, že má přilétnout na nastavenou rukavici, a to je to nejdůležitější. Zajíce pro tyto účely krmení a návyku na kořist, kterou chci, aby pak jestřáb lovil, shromažďuji a zamrazuji již od podzimu předešlého roku, kdykoliv se mi naskytne příležitost tuto kořist sehnat. Na toto období a na zajištění této budoucí kořist mám zasvěcený okruh známých, kteří vědí, že se sokolnictví již spoustu let věnují. Je to jedna z důležitých věcí, aby mládě jestřába žralo a bylo krmeno co nejvíce na takové zvěři, kterou s ním budeme chtít lovit. Čím je tato předkládaná, v budoucnu jestřábem lovená kořist větší, tím lépe. Při dnešním nízkém stavu drobné zvěře a u nás obzvlášť nízkém stavu

zajíců není cvičné kořisti nikdy dostatek. Pochopitelně zajíc střelený na honu, plný broků, nesmí být mláděti jestřába v žádném případě předkládán ke konzumaci. Mohlo by dojít k otravě a úhynu mláděte v důsledku pozření těchto broků. U terčka předkládáme na umělé hnízdo holuby, straky, sojky, vrány, kachny, bažanty odborně a náležitě zbavené vnitřností, hrtanu, volat, to v důsledku možného přenosu nemocí, kterého se musíme vyvarovat. Předkládání takovéto potravy je zárukou toho, že dopeřeného jedince do takovéto kořisti po důkladném výcviku, zvládnutí poslušnosti a létání, lehce navedeme. Pro samici bývá náhradou zajíců i můj chov hnědých králíků, které jednou až dvakrát na začátku výcviku lovu použijí jako cvičnou živou kořist nebo překládám jako potravu na krmítko. V této době u mláděte jestřába o nic neusilujeme. Pouze mu nasadíme poutka-obutí a alespoň jednu, třeba i starší rolničku a předkládáme kvalitní, čerstvou, velkou potravu – kořist. Na noc ho dáváme do patřičně velké bedny, nejlépe umělohmotné, to kvůli čištění. Tato je opět vystlána čerstvými větvemi smrku. Dáváme ho v ní do hospodářské budovy, voliéry, aby byl v bezpečí proti šelmám, jako jsou kuna, kočka, pes nebo výr. Jinak je dravec celý den venku na krmítku. Alespoň jedenkrát týdně čistíme bednu a krmítko a vyměníme vystýlku – větve, hlavně z hygienických důvodů a také z důvodů tréninku a sílení chvatů, které musí mládě na čerstvých tvrdých větvích více zatěžovat. Přinesl-li jsi mládě jestřába ve stáří, které jsem ti doporučoval, tak setrvá na krmítku přibližně jeden, maximálně dva týdny. V případě, že bylo mladší, tak samozřejmě déle. Během této doby si na tebe mladý jestřáb přivykne, ale není nikterak krotký, což dnes s odstupem času považuji spíše za výhodu než nevýhodu. Jakmile mládě začíná stát na okraji hnízda-krmítka (v případě, že k tomuto náhradnímu hnízdu přiděláš silnější větev, tak na této větvi nebo na větvích stromu, na kterém máš krmítko), tak se z krásné zábavy a bezstarostné péče o mládě na umělém hnízdě stává krásná a vzácná, ale jistá povinnost. Rovněž zodpovědnost a starost o výcvik dravce, o kvalitní výcvik jestřába lesního či jiného dravce.

Onášení je vlastně proces, kdy si sokolnický dravec zvyká na podněty v prostředí, kde bude žít. V přírodním prostředí se jestřáb cítí bezpečně. V případě, kdy se cítí ohrožen, uniká letem. V zajetí jsou zprvu všechna jeho existenční prostředí – chovné, přepravní i výcvikové – do jisté míry rušivá.

Výraz onášení vyjadřuje fakt, že budoucí lovecky používaný dravec je během svého výcviku nošen a brán na pěst v rukavici, aby nabyl důvěru k sokolníkovi a uznal pěst jako místo ke svému odpočinku a jako přednostní místo k navrácení se, a hlavně ke svému nakrmení. Onášení je docílení dokonalého ztrotnutí dravce, který si v přítomnosti sokolníka musí zvyknout na různé rušivé podněty, v jejichž blízkosti se zrovna nachází. Hnízdoš, který byl se sokolníkem v kontaktu déle, se to pochopitelně naučí a na toto přivykne rychleji než haluzník, i když často je časové rozpětí rozdílné jen o několik málo dní. Stalo se mi již několikrát, že jsem žádný rozdíl mezi onášením haluzníka a hnízdoše nezaznamenal. Jakmile jeho peří doroste a dokonale „vyschne“, bude upoután, ne však dříve! Pak je upoután k nízkému posedu nebo k prolétávačce, aby si na toto uvázání zvykl. Od tohoto okamžiku patří každá volná minuta dravci. Zejména, když je „hladový“, je brán opatrně na pěst, na rukavici s trochou potravy. Od nynějška je a musí být krmen jen a pouze na rukavici. Tím si pěst sokolníka udrží význam místa, kde je k dispozici snadno dostupná a lákavá potrava. Zatímco se dravec krmí, opatrně se i přenáší. Tím se pták učí na pěst jako na místo odpočinku, kde si pomalu zvyká na pohyb jiných lidí a na běžný provoz kolem něj. Rovněž je brán na rukavici, kde je odměněn jen kouskem masa, a pak je nošen do rušného prostředí, aniž by byl stále krmen. Je mu dán kousek potravy při vyrazení z pěsti a zpětném posazení na ni, aby se uklidnil. To je důležité pro příští lov, aby se nebál aut nebo cizích lidí. Stejně tak je výhodou, jestliže může být v tomto období onášen v přítomnosti psa, se kterým bude později lovit nebo který se bude pohybovat v jeho blízkosti. Oba se

musí znát a uznávat se za společníky. To je rozhodující především u jestřába a větších dravců, aby se zabránilo zahrnutí psa do spektra kořisti tohoto dravce. Už se totiž stalo, že při lovu s jestřábem byli uloveni psi, a to nejen psi lovečtí, což by mohlo mít a většinou vždy má nepříjemné důsledky.

Právě na počátku onášení se často stává, že mladý pták vyrazí z pěsti. Při návratu zpět na rukavici má problémy s udržení rovnováhy a s vyskočením zpět na ni. Takže ho pravou rukou opatrně podepřeme pod hrudí a pomůžeme zpět nahoru na pěst.

Důležité pro toto je také správné držení poutek, co se délky týče. Často se stává, že sokolník drží jestřába až za dloužec, takže délka je značná, a to se pak mladý dravec zpět na rukavici jen těžko sám vrací. Dravec stojí vždy na levé pěsti a drží se jen za konec na délku poutek, aby se mohl opět pohodlně postavit. Pták se sám toto brzy naučí, k vyrazení bude časem docházet stále řidčeji a bude schopný se sám vrátit na sokolníkovu ruku v rukavici. V případě, že bychom onášeli chyceného jestřába divocha nebo hagrada, tak tyto neonášíme v přírodě, odkud byl právě odchycen. Vzpomínky

na volnost jsou ještě živé, příliš často a příliš prudce by vyrazil. Tím může vzniknout averze až agrese vůči tomu, kdo mu v odletu brání. To naruší vznikání kladného vztahu k sokolníkovi. Sokolník nesmí narušovat pocit jistoty a bezpečí dravce na své rukavici nevhodným chováním a okruh onášení by měl zvětšovat postupně a nenásilně. Zbytečně zatěžující je také onášení v prostředí, v němž se dravec s největší pravděpodobností nikdy neocitne, například silně frekventovaná ulice velkoměsta.

Dobře onošený dravec je na sokolníkově ruce klidný, nečekané situace jej vzruší jen přiměřeně, vyrazí jen výjimečně a udržuje bezpečně rovnováhu, je-li ovšem dobře nesen. Vystresovaný dravec nevskočí zpět na rukavici, zůstává viset, anebo na ní leží. Někdy je to také projev nadměrné únavy, například při mnohahodinovém onášení, což není dobře.

Při onášení se dravce čas od času lehce dotýkáme, nejlépe nebo pouze na jeho hrudi, a občas na něj vlídně promluvíme.

Rozhodujícím předpokladem pro zdárnou spolupráci sokolníka s dravcem není jen důsledné onášení, nýbrž také ochota dravce lovit. Ta souvisí s jeho fyzickou zdatností a psychickým stavem, čemuž v sokolnictví říkáme kondice. Lovecké kondice nedosáhneme tím, že necháme ptáka hladovět = snížení krmné dávky na tak dlouho, až lehce nahmátáme hřeben prsní kosti, který však nesmí být v žádném případě jak ostří nože. Dosáhneme jí tím, že předkládáme menší množství méně kalorické potravy a více dravce onášíme. Základem péče a vizitkou každého a zvláště pak dobrého sokolníka je udržovat svého dravce v nejlepší kondici, to znamená ve stavu jako na svobodě s oblou, pěkně svalnatou hrudí, kdy se však jestřáb ještě spolehlivě na zavolání okamžitě vrací k sokolníkovi. Jen pokud má dravec dost tělesných sil, můžeme od něj očekávat dobrý výkon. Neexistuje žádné obecné řešení, které by zaručovalo dobrou kondici. Té můžeme dosáhnout jen při důkladném sledování individuálních zvláštností ptáka a poctivou péčí o něj. Denní vážení

na digitální nebo jiné spolehlivé váze je sice dobrou a nezbytnou kontrolou fyzického stavu, ale sokolník musí brát v úvahu i počasí, teplotu, denní a roční dobu. To všechno ovlivňuje psychiku i fyzický stav dravce. Zkušený sokolník vidí svému dravci na „tváři“, jestli je připraven k lovu. Toho nedosáhneme, je-li pták denně krmen holuby nebo jiným výživným hodně kalorickým masem. Dravci mohou ukládat rezervní látky, protože ve volné přírodě nezískají v žádném případě úlovek denně. Jsou přizpůsobeni obdobím hladu. Proto již staří sokolníci rozlišují v potravě dravců mezi masitým kuřecím nebo králíčím stehnem a kuřecím nebo holubím křídlem, které sice slouží k přilákání, ale je v něm jen málo výživných látek. Potravou, která přispívá k dobré kondici a v období výcviku je dostačující, jsou jednodenní kuřata nebo králíčí maso, které není příliš kalorické, což v této fázi potřebujeme.

V sokolnictví se rozeznávají různé stupně fyzické kondice:

Kondice v období pelichání – pták má v období pelichání, během kterého má málo pohybu při optimální stravě, nejvyšší hmotnost. Buduje si tukové rezervy.

Lovecká kondice – tělesná hmotnost a s ní i tukové rezervy, které se zmenšeným přísunem potravy a tréninkem létání redukují natolik (podobně jako u výkonnostního sportovce), že pták je v nejlepší tělesném stavu (dobrá kondice) s vysokou ochotou k lovu. Odpovídá zhruba kondici volně žijícího dravce.

Vysoká kondice – je ještě o něco výše než normální lovecká kondice. Pták je sice ochotný lovit, ale poslušnost a vztah k sokolníkovi jsou spíš přáním. V této kondici dravci snadno zbloudí.

Nízká kondice – jestliže dravec ztratí svou optimální hmotnost (což se může například stát při náhlém nočním poklesu teploty), je sice lovecky „ostrý“, jak říká sokolník, a taky má skvělý přílet, tak zvaně se „lepí“ na sokolníka, ale nemá sílu vytrvale létat nebo dostihnout unikající zvěř. Tato kondice není v opravdovém sokolnictví žádoucí a takto se projevující ptáci mohou onemocnět. Ale nenechme se mýlit, ani dravec, který není dobře onošený, v této nízké kondici nebude k sokolníkovi spolehlivě přilétat.

